

УДК 338.43:631.52

Попова О. П., к.і.н, завідувач відділу науково-організаційної роботи
Український інститут експертизи сортів рослин
E-mail: ok.pav.popova@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА ПРОВЕДЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ СОРТІВ РОСЛИН В УКРАЇНСЬКОМУ ІНСТИТУТІ ЕКСПЕРТИЗИ СОРТІВ РОСЛИН

Проблема формування витрат на проведення науково-технічної експертизи і виробництво продукції була і є основним аспектом ефективної діяльності УІЕСР. Трактуючи цю проблему є неоднозначне: як слід розуміти формування витрат, якими принципами керуватись при формуванні витрат, за допомогою яких методів формувати витрати, за якою системою показників аналізувати величину витрат. Отже, йдеться про цілісний механізм формування витрат. Актуальність теми полягає у вивченні структури витрат на проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин, характеристики основних економічних параметрів її проведення в умовах сучасної цінової політики, зміни вартісних показників витрат при застосування сучасної сільськогосподарської техніки та особливостей дослідної справи.

Дослідити витрати на проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин, визначити їх структуру як показника виробничо-господарської діяльності УІЕСР.

Використання загальноприйнятих методів економічних досліджень, абстрактно-логічний, порівняльний, аналітичного прогнозування, економіко-математичний, статистичних групувань.

Проведення державної науково-технічної експертизи сортів рослин потребує створення оптимізованих моделей технологічних витрат на проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин, оновлення поточних норм та нормативів, які застосовуються у технологічних картах та визначення напрямів та порядку їх змін. Проведення науково-технічної експертизи характеризується кількістю технологічних процесів, визначених методиками її проведення, різноманітністю засобів та сільськогосподарських машин.

Кваліфікаційна експертиза сортів рослин передбачає дотримання науково обґрунтованих сівозмін, своєчасної та якісної підготовки ґрунту відповідно до технологічних карт (далі – Технологічна карта) вирощування для сортів відповідного ботанічного таксона з урахуванням агрохімічного обстеження ґрунтів у наукових сівозмінах, впровадження системи удобрення та плану захисту рослин на дослідних ділянках, закладання польових дослідів, проведення фенологічних спостережень та біометричних вимірів у відповідну фенологічну фазу росту та розвитку, збирання та облік урожаю з подальшим опрацюванням результатів за кожним сортом, обґрунтоване об'єктивне навантаження спеціалістів сортодослідами та дотримання принципів дослідної справи в сортовивченні та у сфері охорони прав на сорти рослин в цілому.

Розрахунки нормативних витрат на проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин здійснюються відповідно до класичної схеми, враховуючи відповідні особливості, за наступними статтями: оплата праці, відрахування на соціальні заходи, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, паливо-мастильні матеріали, електроенергія, інші витрати, відновлення основних засобів. До повної собівартості включаються також загальновиробничі та загальногосподарські витрати. Оскільки науково-технічна експертиза сортів рослин пов'язане з ризиками експертизи, виникають непередбачувані витрати, які забезпечують гарантоване проведення польових досліджень. На підставі оцінок структури фактично здійснених у процесі експертизи сортів витрат встановлено, що непередбачені витрати займають 10% загальної їх вартості.

В результаті аналізу технологічних карт встановлено, що питома вага витрат на проведення експертизи припадає на передпосівний обробіток ґрунту, догляду за посівами, етап відбирання проб та збирання урожаю. Аналіз технологічної карти за видами витрат показав, що більша половина вартості експертизи становлять витрати на заробітну плату.

Сучасні агротехнології дозволяють зменшити витрати на польові роботи, що дасть змогу здешевити вартість експертизи сортодослідів. Велике значення мають правильне розміщення агрегатів на полі, підготовка робочих місць, розбивка заїнок, способу руху техніки, годинні та сіткові графіки, плани – маршрути. Поліпшення використання машин досягається шляхом скорочення часу на неминучі в період польових робіт переміщення техніки та робочої сили, застосування економічних швидкісних і широкозахватних агрегатів тощо.

Національні тенденції з проведення комплексу польових і лабораторних досліджень з кваліфікаційної експертизи сортів рослин передбачають ефективне використання бюджетних коштів, передбачених на проведення експертизи шляхом встановлення нормативного рівня матеріально-технічних витрат, створення передумов для відновлення матеріально-технічної бази, підготовка та закріплення висококваліфікованих працівників, обґрунтування розподілу бюджетних коштів для цілей експертизи.

Науково-обґрунтовані потреби УІЕСР у поточних і капітальних витратах можна визначити лише на основі технологічних карт. Розрахунки витрат з проведення кваліфікаційної експертизи в пунктах досліджень здійснюється на основі техно-

логічних карт. Методичні основи щодо складання технологічної карти вимагають оновлення та перегляду з метою оптимізації витрат на проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин.

Економічно-обґрунтованим рішенням щодо оптимізації затрат на здійснення польової експертизи сортів рослин може стати застосування нової техніки, яка дасть можливість проводити

деякі операції одночасно з іншими та витрачає меншу кількість пального порівняно з технікою старих зразків. Основою інтенсифікації сучасної системи сортовипробувань є підвищення продуктивності праці за рахунок використання досягнень науково-технічного прогресу в процесі розвитку машинно-транспортного парку, активне впровадження інноваційних технологій.

УДК 633.111.1:631.559

Правдзіва І. В., PhD, завідувач лабораторії якості зерна

Василенко Н. В., науковий співробітник

Миронівський інститут пшениці імені В. М. Ремесла НААН України

E-mail: irinaprawdza@gmail.com

ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ ТА ПОПЕРЕДНИКІВ НА ВРОЖАЙНІСТЬ СОРТІВ ПШЕНИЦІ М'ЯКОЇ ОЗИМОЇ

Пшениця (*Triticum aestivum* L.) – одна з найдавніших і найбільш поширених продовольчих культур у світі. Україна – одна з найбільших виробників та експортерів зерна цієї культури. Зростання валового збору високоякісного зерна є одним із важливих завдань сільськогосподарської науки та виробництва. У свою чергу це залежить від низки чинників, серед яких найбільш важливими є сорт, ґрунтово-кліматичні умови та елементи технології вирощування. Одним із важливих агротехнічних засобів збільшення врожайності є правильне розміщення посівів пшениці озимої в сівозміні з урахуванням біологічних особливостей рослин. Залежно від попередньої культури та погодних умов року суттєво варіюють і строки сівби. Метою дослідження було виявити вплив різних попередників та строків сівби на мінливість формування врожайності сортів пшениці м'якої озимої в умовах центральної частини Лісостепу України.

Дослідження проводили у Миронівському інституті пшениці імені В. М. Ремесла НААН впродовж 2016/17–2018/19 рр. Роки дослідження були контрастними за гідротермічним режимом з нерівномірним розподілом опадів за місяцями. Оцінювали сімнадцять сортів пшениці м'якої озимої ('Подільська', 'МПП Валенсія', 'МПП Вишиванка', 'МПП Княжна', 'Трудівниця миронівська', 'Балада миронівська', 'Вежа миронівська', 'Грація миронівська', 'Естафета миронівська', 'МПП Ассоль', 'МПП Дніпрянка', 'МПП Лада', 'МПП Фортуна', 'МПП Ювілейна', 'Аврора миронівська', 'МПП Відзнака', 'МПП Дарунок'), які висівали за трьох строків (26 вересня, 5 жовтня, 16 жовтня) після п'яти попередників (сидеральний пар, гірчиця, соняшник, кукурудза, соя). Агротехніка загальноприйнята для зони Лісостепу. Сівбу здійснювали селекційною сівалкою СН-10 Ц з глибиною загортання 4–5 см, нормою висіву 5 млн схожих насінин на 1 га. Ділянки розміщували за повною рендомізованою схемою в чотириразовій повторності. Облікова площа ділянки – 10 м². Збирали

дослідні ділянки комбайном «Samro-130» з подальшим зважуванням зерна та перерахунком на 14% вологості для визначення врожайності.

Врожайність досліджуваних сортів пшениці озимої суттєво варіювала залежно від умов років вирощування. Середнє значення врожайності для всіх сортів за трьох строків сівби щороку було найвищим після попередника сидеральний пар, а саме у 2016/17 р. – 4,69 т/га, 2017/18 р. – 6,77 т/га, 2018/19 р. – 7,32 т/га. У середньому за три роки врожайність становила 6,26 т/га. За період досліджень найменшу (4,35 т/га) середню врожайність виявлено після кукурудзи. Однак, у 2016/17 р. мінімальну врожайність отримали після соняшнику (2,04 т/га), у 2017/18 р. – після сої (5,06 т/га), і лише у 2018/19 р. – після кукурудзи (5,43 т/га). Установлено загальну тенденцію зменшення середньої врожайності у досліді зі зміщенням від 26 вересня до 16 жовтня.

Для окремих сортів пшениці м'якої озимої виявили відмінності від загальної тенденції впливу строків сівби на формування врожайності. У середньому після попередників максимальну врожайність за сівби 5 жовтня сформували 'Трудівниця миронівська' (3,23 т/га), 'Грація миронівська' (2,92 т/га), 'МПП Ассоль' (3,01 т/га), 'МПП Дніпрянка' (3,19 т/га) у 2016/17 р.; 'Подільська' (5,98 т/га), 'Вежа миронівська' (6,43 т/га), 'Естафета миронівська' (6,93 т/га), 'МПП Ассоль' (6,53 т/га), 'Аврора миронівська' (5,61 т/га), 'МПП Лада' (5,98 т/га), 'МПП Ювілейна' (6,21 т/га) у 2017/18 р.; 'Балада миронівська' (6,58 т/га) у 2018/19 р. Однак найвищу врожайність кожного року отримали у більшості сортів саме за сівби 26 вересня.

Також виявлено неоднакову реакцію сортів пшениці м'якої озимої на строки сівби після різних попередників. Виділено сорти, які незважаючи на вплив гідротермічних умов вирощування стабільно формували максимальну врожайність за I строку сівби: після сидерального пару – 'МПП Валенсія', 'МПП Вишиванка', 'МПП Княжна', 'Балада миронівська', 'МПП Фортуна', після гірчи-